

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МУЗИКАНТІВ-ІНСТРУМЕНТАЛІСТІВ

FEATURES OF FORMATION OF PERFORMANCE MASTERY OF MUSICIANS-INSTRUMENTALISTS

У статті обґрунтовано основні особливості процесу формування виконавської майстерності музикантів-інструменталістів. Підкреслено, що виконавська майстерність як феномен у галузі музичного мистецтва дедалі частіше привертає увагу дослідників щодо виявлення її особливостей як в широкому сенсі мистецької практики так і в вузькому – конкретній діяльності музиканта-виконавця. Зміст та специфіка виконавської майстерності як предмета досліджень залежить від комплексного впливу широкого спектра фактів, конкретних прикладів індивідуальної виконавської діяльності, а також фахових надбань. Акцентовано увагу на тому, що виконавська майстерність музиканта-інструменталіста – це вільне володіння музичним інструментом, а також володіння собою, що забезпечує інтонаційно-осмислене, інтерпретоване, одухотворене, емоційно яскраве артистичне втілення музичного твору в реальному звучанні під час концертного виступу. Наголошено, що формування виконавської майстерності – складний багатоплосковий процес, розвиток якого висуває необхідність постановки в центр дослідницької уваги поняття «майстерність», що складає ядро, систематизуючу основу виконавської діяльності та виступає вихідною передумовою джерела формування виконавця. Підкреслено значення музично-виконавського полілогу у формуванні виконавської майстерності музиканта-інструменталіста, адже саме музично-виконавський полілог музикантів-інструменталістів, на думку науковців, відрізняється культурно-освітньою сутністю, оскільки відображає особливості особистостей музикантів різних країн, які працюють в одному творчому колективі, і цим характеризують дискурсивну сутність полілога та розкривають його специфіку у музично-інструментальній діяльності. Ця специфіка полілога характеризується деякою звууженістю прояву, оскільки передбачає необхідність його учасників підкоряти можливі власні історично-культурні освітні розбіжності своїй фаховій підготовці створенню єдиного культурно-мистецького феномену, яким стає колективно відтворюваний

музичний твір.

Ключові слова: виконавська майстерність, інструментальне виконавство, музикант-інструменталіст.

The main features of the process of formation of performing mastery of musicians-instrumentalists are substantiated in the article. It is emphasized that performing mastery as a phenomenon in the field of musical art are increasingly attracting the attention of researchers to identify its features both in the broad sense of artistic practice and in the narrow – specific activities of the musician-performer. The content and specifics of performing mastery as a subject of research depends on the complex impact of a wide range of facts, specific examples of individual performance, as well as professional achievements. Emphasis is placed on the fact that the performing mastery of a musician-instrumentalist is a free possession of a musical instrument, as well as self-possession, which provides intonation-meaningful, interpreted, inspired, emotionally vivid artistic embodiment of a musical work in real sound during a concert. It is emphasized that the formation of performing mastery is a complex multi-plane process, the development of which puts forward the need to focus research on the concept of "skill", which is the core, systematizing the basis of performance and serves as a source of source formation. The importance of musical-performing polylogue in the formation of performing skills of a musician-instrumentalist is emphasized, because the musical-performing polylogue of musicians-instrumentalists, according to scientists, has a cultural and educational essence, as it reflects the personalities of musicians from different countries. This characterizes the discursive essence of the polylogue and reveals its specificity in musical and instrumental activities. This specificity of the polylogue is characterized by a certain narrowness of manifestation, as it implies the need of its participants to subordinate their own historical and cultural educational differences of their professional training to create a single cultural and artistic phenomenon, which becomes a collectively reproduced musical work.

Key words: performing mastery, instrumental performance, musician-instrumentalist.

УДК 378.147:78

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/47.29>

Буркало С.М.,

ст. викладач кафедри музичного мистецтва
Мукачівського державного університету

Короленко О.О.,

ст. викладач кафедри музичного мистецтва
Мукачівського державного університету

Філяк Р.В.,

асистент кафедри музичного мистецтва
Мукачівського державного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Виконавська майстерність як феномен у галузі музичного мистецтва дедалі частіше привертає увагу дослідників щодо виявлення її особливостей як в широкому сенсі мистецької практики так і в вузькому – конкретній діяльності музиканта-виконавця. Зміст та специфіка виконавської майстерності як предмета досліджень залежить від комплексного впливу широкого спектра фактів, конкретних прикладів індивідуальної виконавської діяльності, а також фахових надбань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Серед праць дослідників що водночас є й знаними музикантами-виконавцями та фундаторами шкіл виконавської майстерності фахових галузей відзначимо насамперед праці: О. Андрейко, В. Апатського, М. Давидова, І. Котляревського, М. Колесси, Г. Курковського, А. Лашенка, В. Посвалюка, В. Рожка та ін. Окремі аспекти формування виконавської майстерності здобувачів музичних спеціальностей висвітлено у дослідженнях М. Берлянчика,

Є. Гуренка, Т. Докшицера, Н. Корихалової, Л. Паньків, О. Щолокової та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальність, соціальна значущість, недостатня теоретична й методична розробленість окресленої проблеми обумовлюють необхідність деталізації особливостей процесу формування виконавської майстерності музикантів-інструменталістів у процесі професійного становлення.

Мета статті – обґрунтувати основні особливості процесу формування виконавської майстерності музикантів-інструменталістів.

Виклад основного матеріалу. В умовах сьогодення сфера інструментального виконавства характеризується оновленням етапів розвитку, що пов'язане із широким спектром осмислення науковцями різноманітних шляхів реалізації творчого потенціалу особистості через особистісне самовираження та самореалізацію в контексті інструментально-виконавської підготовки.

Н. Свещинська, підкреслює, що майстерність уподібнюється з вправністю, мистецтвом, ознакою яких є досконала творча обізнаність індивідуума про предмет діяльності, що характеризується неповторністю, індивідуальністю, унікальністю уміння майстра, оригінальністю вирішення творчих завдань. Знання, уміння, навички у процесі становлення професійної майстерності доповнюються волею, наполегливістю, на яких проростає працелюбність як найвище виявлення людського в людині. Майстерність набувається в процесі діяльності, виступає як властивість до суб'єктивного усвідомлення образу об'єктивної дійсності, що зумовлює творче перетворення установлених стереотипів. Завдяки цьому феномен майстерності виявляється не в імітуванні способів діяльності, а в творчому й оригінальному їх розвитку та створенні якісно нових. А виконавська майстерність, на думку дослідниці, базується на вихованні високопрофесійних технічних та художніх навичок та умінь музиканта, що у свою чергу формують його виконавський апарат [6, с. 176].

Формування виконавської майстерності – складний багатоплощинний процес, розвиток якого висуває необхідність постановки в центр дослідницької уваги поняття «майстерність», що складає ядро, систематизуючу основу виконавської діяльності та виступає вихідною передумовою джерела формування виконавця (Т. Кремешна).

Так, на думку А. Козир майстерність – це ефективно втілення творчого потенціалу особистості, її самореалізація у професійній діяльності, яка забезпечує високий кінцевий результат. Формування майстерності, підкреслює авторка, визначається об'єктивними та суб'єктивними чинниками. До об'єктивних чинників належать обставини здійснення практичної діяльності

(соціально-економічні, реальні та родинно-побутові умови). Суб'єктивними чинниками визначено індивідуально-особистісні якості, що характеризують її унікальність, а також ступінь розвитку здібностей, психічних властивостей, особливостей пізнавальної, емоційної і вольової сфери, рівень опанування професією, компетентність та відповідальність [5, с. 12].

Н. Барсукова [3] визначає виконавську майстерність як складову професійної майстерності фахівця з музичного мистецтва, особистісне утворення, що інтегрує у своєму змісті систему особистісних і професійно важливих якостей (музикальність, виконавську надійність), музично-професійних знань (про зміст і засоби музично-виконавської та музично-педагогічної діяльності), умінь (музично-виконавських, інтерпретаційних, артистичних), необхідних для виявлення смислу та морально-естетичних цінностей музичних творів.

У змісті виконавської майстерності дослідниця виокремлює наступні компоненти: особистісно-професійний: особистісні (цілеспрямованість, наполегливість, самоволодіння, витримка, енергійність, емоційність, ініціативність, емпатійність) та професійно важливі (музикальність, виконавська надійність) якості; теоретичний: музично-виконавські, музично-педагогічні, музично-психологічні знання; операційно-технічний: володіння музично-виконавськими, інтерпретаційними й артистичними вміннями виконавської майстерності.

Вивчаючи сутність процесу формування музично-виконавської майстерності, О. Андрейко визначає наступні основні складові, що є основою даного процесу: *технічний комплекс* (слухово-рухові здібності музиканта), який становить підґрунтя художньої техніки, та *художній комплекс* (емоційно-інтелектуальні якості виконавця), на основі якого шляхом рефлексивної діяльності відбувається виконання музичного твору на високому рівні (тобто художньо майстерно) [1, с. 20].

Розглядаючи процес формування виконання виконавської майстерності музиканта-інструменталіста необхідно наголосити, що науковці розглядають інструментальне виконання як спеціальність, у якій музикант проявляє свою індивідуальність максимально яскраво, іншими словами – це фах, який вимагає участі всіх систем організму виконавця: нервової системи, інтелекту, емоцій та вольових зусиль, характеру, вміння спрямовувати себе в бажаному напрямі. Автор визначає виконавську майстерність як вільне володіння музичним інструментом, а також володіння собою, що забезпечує інтонаційно-осмислене, інтерпретоване, одухотворене, емоційно яскраве артистичне втілення музичного твору в реальному звучанні під час концертного виступу [4, с. 36].

Змістовними на наш погляд є основні етапи формування виконавської майстерності

інструменталістів, виділені у дослідженні Н Свецинської [6, с. 178]:

- перший етап – раціональний – визначає, на думку дослідниці, набуття студентами оптимального м'язового стану, який є найсприятливішим для побудови доцільних музично-ігрових рухів. Основне завдання – у стимулюванні розвитку техніки інструменталіста на основі диференціації, аналізу та регуляції м'язового відчуття у процесі формування технічних прийомів. Для досягнення успіху на цьому етапі авторка пропонує методи сенсорного аналізу (напруження, розслаблення) музично-ігрових рухів, метод регуляції (усунення зайвих м'язових напружень) та контролю за м'язовими відчуттями у професійних прийомах, частково-пошуковий або евристичний методи;

- другий етап – оперативний – спрямовується на розвиток у студента художньо-доцільної техніки. Завдання даного етапу – спонукання інструменталіста до оперативного застосування техніки відповідно до особливостей змісту музичного твору, навчання обирати художньо-доцільні прийоми, вміння регулювати, моделювати їх для правдивого втілення музичного змісту твору. Методи регуляції та контролю за відповідністю технічних засобів інструменталіста змісту музичного твору та евристичний метод (аналіз наявного стану технічних засобів виразності та їх регуляція відповідно змісту музичного твору) дають змогу досягти бажаних результатів на цьому етапі;

- третій етап – аналітичний – зосереджується на формуванні уміння визначати характер суб'єктивного уявлення виконавця про музичний образ твору, що інтерпретується. Завданням даного етапу є спрямування особистісного пізнання учня на адекватне розкриття змісту музики та виявлення індивідуального ставлення до неї. Для розв'язання завдань даного етапу використовуються методи структурно-змістовного аналізу музичного твору, в ході якого здійснюється аналіз та самоаналіз суб'єктивного уявлення студента про музичний образ твору та визначення власного типу мислення, метод спостереження (слухання музики), метод наведення (лекції, бесіди), письмове рецензування тощо;

- на заключному етапі – образно-драматургічному – авторка пропонує сконцентрувати увагу на створенні виконавського художньо-доцільного музичного образу. Завдання даного етапу полягає у досягненні музикантом вміння регулювати свій суб'єктивний музичний образ твору у відповідності з драматургічним. Досягнення мети та розв'язання завдань цього етапу здійснюється на основі методу рефлексивного осягнення учнем змісту музичного твору. На основі даного методу формується художньо-доцільний музичний образ виконавця [6, с. 179].

На нашу думку, рівень виконання інструментального твору виконавцем залежить від таких

основних чинників як: сформованість музичних здібностей, технічних навиків, рівня виконавської інтерпретації, розвиненої здатності до імпрорвізації тощо. Окрім цього, суттєво впливають на означений процес і ряд інших суб'єктивних та об'єктивних факторів. Зокрема, серед суб'єктивних чинників за найбільш істотні можна виділити емоційний, фізичний стан музиканта, стан його здоров'я, рівень вивчення твору та ін. До важливих об'єктивних факторів можна віднести якість та технічний стан музичного інструмента, гігієнічні та фізичні умови виступу та ін. Разом з тим, питання особливого значення навіть для переважної більшості педагогів, які прагнуть підготувати виконавця високого рівня, на першому плані виступають музичні здібності в однозначному їх розумінні – виконавська техніка, перцепція музики (особливо висота звуків, тембр і темп) та музична пам'ять.

Варто підкреслити неабияке значення музично-виконавського полілогу у формуванні виконавської майстерності музиканта-інструменталіста. Так, на думку науковців, музично-виконавський полілог музикантів-інструменталістів відрізняється культурно-освітньою сутністю, оскільки відображає особливості особистостей музикантів різних країн, які працюють в одному творчому колективі, і цим характеризують дискурсивну сутність полілога та розкривають його специфіку у музично-інструментальній діяльності. Ця специфіка полілога характеризується деякою звуженістю прояву, оскільки передбачає необхідність його учасників підкоряти можливі власні історично-культурні освітні розбіжності своїй фаховій підготовці створенню єдиного культурно-мистецького феномену, яким стає колективно відтворений музичний твір.

Висновок. Отже, здійснений теоретичний аналіз особливостей процесу формування виконавської майстерності музикантів-інструменталістів свідчить про те, що ефективна інструментально-виконавська підготовка здобувачів вищої освіти є одним з головних завдань професійного становлення фахівця. Новий підхід вирішення цієї проблеми, завдяки використанню нових методичних підходів організації мистецько-освітнього процесу, відкриває потужний творчий потенціал занять в інструментальному класі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрейко О. І. Методи вдосконалення виконавського апарату музиканта-інструменталіста : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2004. 19 с.
2. Барсукова Н. С. Проблема виконавської майстерності у музично-педагогічних дослідженнях. *Інноваційні підходи до науки XXI сторіччя* : зб. наук. праць і матеріалів доп. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф., Кіровоград, 2012. С. 26–30.

3. Барсукова Н. С. Формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музики. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. Вип. 2. (46). С. 275–281.

4. Давидов М. А. Музично-виконавська майстерність. *Виконавська майстерність музикантів-інструменталістів : історія, теорія та методи формування* : зб. мат. доп. учасн. Всеукр. наук. конф., Київ, 2012. С. 36–38.

5. Козир А. В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти : монографія. Київ : Вид.-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 378 с.

6. Свещинська Н. В. Формування виконавської майстерності майбутнього педагога-інструменталіста. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка*. 2014. Вип. 133(1). С. 173–179.